

Papp Máté

Haza a mélyben

Sajó László rendszerváltás óta tartó – a kortárs irodalmi életben kevésbé reprezentált – költői életművét mindvégig végigkísért(ett)ék a magyar líra különböző szellemalakjai, akik jelölt vagy jelöletlen vendégszövegeken, szellemes átiratokon vagy éppen kíméletlen parafrázisokon keresztül a szerző (al)világának elévülhetetlen ihletőivé és egyben letörölhetetlen megőrzőivé is váltak. Az a fajta palimpszeszt-poétika, amely a 2013-ban megjelent *Magyar versek* sajátja, mintegy esszenciáját nyújtja a korábban csak ciklus-, esetleg szemelvény-szinten megjelenő tematikának: a kronologikusan szerkesztett kötetben Janus Pannoniustól Baka Istvánig szinte minden fontosabb honi verselő megszólal, de felbukkannak kevésbé ismert nevek is (Fürjes Péteré például), ezzel együtt pedig megismerkedhetünk Sajó Villont idéző alteregójával, Kujjon Ferencsel, aki – nomen est omen – egy sor balladában ajánlja magát.

Az ún. hazafias költészeteszmény Janus-arcának árnyoldalára világítanak rá ezek a korántsem könnyen befogadható versek, amelyek első olvasásra talán öncélú szentségtörésnek is tűnhetnek, az összkép azonban nem a múlttá merevedő hagyomány hatásvadász kisajátítása, hanem a tragikus tradíció fájdalmas újraalkotása felé mutat. Mindehhez kétségtelenül társul egy már-már démonikus költői kajánság, a legtöbb esetben mégsem érezhetjük azt, hogy a skandallumszerű stilisztika mögött

ne lenne valamiféle feloldozó fedezet. Mert az akasztófahumorról látatott arcképcsarnokot végigjárva ugyanaz lesz az olvasó vezérfonala, mint a már betéve tudott(?) forrásszövegek esetében. Nevezetesen arra a félig öntudatlan, félig iskolás nemzeti identitásra, hovatartozásra gondolok, amit a magyar költészet szóban (vagy korporsóban) forgó nagyjai közvetítenek. Az összesűrűsödött sor(s)ok mentén pedig az a toldozott-foltozott történelmi szövet feslik föl, amit Pilinszky szavaival élve időről-időre átvérez az Isten...

A szerző *Evangélium szerintem* című antibiblius apokrif-írásából kiindulva elképzelésünk lehet róla, hogy a kifordított költői korpuszok által áthatott, szétbomló szövegtest metafizikai távlatai hová vezetnek egy gondviseléstől megfosztott, kisemmisített világkép keretein belül. Sajó ugyanis konok következetességgel ragaszkodik ahhoz az alapvetően negatív élettapasztalathoz, amely feltehetőleg osztályrésze volt. Természetesen a kiválasztott elődök alakváltó, első szám első személyű lírai énje csak áttételesen építi be a szövegekbe a szenvedésteli személyes élményanyagot, még akkor is, ha bizonyos pontokon aránytalanul nincs átfedésben az adott költőhöz kötődő portré és az a versbéli arc, amivel a *Magyar versek* poétai panteonjában szembesülünk. Mindenesetre az megállapítható, hogy Sajó László figyelemreméltó vállalkozása a közéleti költészet demagóg didakszisa nélkül is képes megszemélyesi-

teni és közösségivé avatni a felvonultatott sorsvázlatokat.

Ez a közösség(közös ég?)-koncepció viszont épp önnön hiányával tüntet mindenféle patetikus nemzeti érzület, köztük az Illyés-féle „Haza a magasban”-ideálkép ellen. Sőt, ha lehet, még mélyebbre süllyeszti a magyarokhoz intézett szólásokat, lezüllesztve mindenféle retorikai magaslatot, illetve pellengérré állítva a tankönyv ízü irodalmi legendárium szimbolikus mozzanatait.

Csak néhány cím illusztrációképpen: *Berzsenyi, elolvassván Kölcsey recenzióját, leissza magát és megírja utolsó versét; Petőfi Szibériában; Vörösmarty feladja magát; Arany János nyugalmozott költő és parkőr a Margitszigeten; W. S. rádióamatőr megfejtí az első földönkívüli látogató üzenetét* stb. Nem szokványos szerepjátékokról van szó, hiszen a minden műre kivetett intertextuális háló időn és téren túli lefedettsége lehetőséget nyújt az egyes költői beszédmódok egymásra montírozására; az ebből fakadó szintetizált szerzőiség így egy olyan metaforikát és motívumrendszert hoz létre, amelynek visszatérő metapoétikus elemei egy önműködő – hol modoros, hol leleményes – alkotói attitűdöt példáznak.

A verseskönyvben nyilvánvalóan szubjektív kanonizáció érvényesül, ami léptenyomon meglepetéseket okoz: a klasszikussá vált írók mellett Sziveri János, Ladányi Mihály vagy a már említett Baka István beemelése érdekes felhangokat adhat a megszokott magyar szimfóniához, amelyet általában a Vörösmarty-Petőfi-Ady hármásra hangszerelnek. Utassy József,

Nagy Gáspár és Gulácsy Lajos feltűnése is említésre méltó, ahogy az az egyszerre parodisztikus és fajsúlyos interszjektív intenció is üdvözlendő, amelyben mégis csak egy közös képviselő nyilvánul meg. Holott a Sajó-féle dekonstruktív szöveg-szervezés ennek az ellenkezőjét: a szerzők szétszórását-szétszólását válthatná ki. Persze azok az önsorsrontó, közösségromboló gesztusok, amelyek minduntalan részét képezik a magyarság vergődésének, újra és újra előidéznek a nemzetelhal vízióját, illetve diagnosztizálják az ország tetszhalott voltát.

Az 1956-ban született szerző ironikus forradalmi hevülete, cinikus irodalomtörténeti utalásai semmi „jóval” nem kecsegtetnek: se a dicső múltat nem állítják talapzatra, sem a letűnt eszmék jelszavait nem tűzik zászlóra, a jövőbe vetett hitet pedig egy pillanatig sem vallják magukénak. Akár megátalkodottnak is nevezhetnénk ezt a mindent tagadó, tékozló éthoszú (lehangozó) hangoltságot, amely az összes nemzeti ideát visszajára fordítja, és amely csakis a süllyedő haza segélykérő hajókürtjét visszahangozza. „A hullámsírt, hol hajó súlyod, / mentőcsónakok / veszik körül. / Menekülnek / a magyarok. / Kis testük hangtalan vacog. / Isten szemében köny ül. / Most az egyszer megkönyörül. / És partot ér az első csónak, rajta az Ős Patkány, a Holnap / hőse, s a többiek, szép sorban, / végül az isten is, kiszáll.” – szól *Az utolsó hajó* című összegző vers, ahonnan már nem igazán lehet továbblépni... – legfeljebb ama *homokos, vizes síkra* indulhatunk el ismét, ahol már csak biccenteni tud a fej, *reménytelenül...*

(Sajó László: *Magyar versek. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2013. ISBN 978-963-236-689-0*)